

UNA EXPERIÈNCIA DE TREBALL INTERCULTURAL AL CEIP "LA MONJOIA"

Maria Cobos i M. Teresa Feu

Mestres del CEIP La Monjoia. Sant Bartomeu del Grau (Barcelona)

El CEIP "La Monjoia" està situat a Sant Bartomeu del Grau, un municipi de la comarca d'Osona (Barcelona), d'una extensió de 34'67 Km.2 i a una alçada de 900m. A nivell demogràfic el poble compta amb 1209 habitants censats; no obstant, cal pensar que hi ha residents no censats. A partir dels anys 70, es va experimentar un fort creixement demogràfic i en una dècada es va duplicar la població. Aquest fenomen cal atribuir-lo a la instal·lació de la fàbrica Tèxtil Puigneró.

L'Escola, en un període de 20 anys, ha sofert uns canvis importants: hem passat d'ésser una escola graduada; amb greus deficiències en l'espai físic i de funcionament pedagògic, a ésser un escola d'una sola línia. Ha rebut immigració constantment; inicialment de la resta de l'Estat espanyol i més tard del Magreb. Actualment la població escolar és mixta: està formada per 173 alumnes dels quals un 40% són magribins, un 45% fills d'immigrants de la resta de l'Estat espanyol i un 15% alumnes de procedència "autòctona".

L'ingrés de nous alumnes no sempre es fa a l'inici de curs sinó que hi ha noves matrícules i baixes, en funció de l'oferta de treball, a diversos moments de l'any.

Algunes reflexions respecte a l'educació

Voldríem començar la descripció de la nostra experiència, fent algunes reflexions generals respecte al que entenem per educació intercultural.

A l'*Informe de Girona: cinquanta propostes sobre immigració*, no hi trobem cap definició precisa sobre el tema d'integració. Ara bé, l'apartat dedicat a aquest tema està organitzat en tres subapar-

tats: treball, societat i formació. D'aquí en podem deduir el fet que la integració està considerada essencialment com a no exclusió en la societat. S'entendria com el fet d'accedir a una feina, als diversos serveis i infraestructures socials i a la formació i educació (1).

Partint de la definició d'integració donada anteriorment i en oposició a la idea d'assimilació que implicaria que una persona immigrada està plenament integrada en la societat majoritària, quan ha renunciat a les seves particularitats culturals, ens centrarem en el tercer dels apartats que esmenta l'*Informe de Girona*, per tal de fer algunes reflexions sobre educació intercultural, des de la nostra perspectiva de mestres.

Cal tenir en compte, en primer lloc, la influència que té la societat en l'educació. En l'actualitat, la societat occidental demana una escola que eduqui els seus alumnes en els valors democràtics. El concepte d'escola democràtica o, més ben dit, escola per a la democràcia, fa pensar en una escola potenciadora de valors com la cooperació i la solidaritat, valors que donen igualtat d'oportunitats a tots els seus alumnes. Però, aquest planteja-

ment - a tots els alumnes el mateix tracte, les mateixes propostes pedagògiques - no condueix pas a una educació de qualitat; és un plantejament erroni basat en la idea que tots els nens i les nenes parteixen del mateix punt, com si tots i totes visquessin en el mateix context i responguessin als estímuls de la mateixa manera.

Una pedagogia que atengui a la diversitat, en canvi, ha de partir del fet incontrovertible que tot discurs sobre qüestions humanes duu connotacions morals i, en aquest sentit, l'escola ha de fer explícits els seus propis valors, prendre determinades opcions i descartar-ne d'altres. Es fa necessari un replantejament de l'organització del Centre i de les estratègies pedagògiques a utilitzar, de manera que la institució s'adeqüi a les necessitats del seu alumnat.

Una educació en la diversitat no defuig el conflicte que creen les diferències, sinó que l'aprofita i fa de la seva resolució un procés educatiu, on tothom, des de la pròpia identitat, aporta la seva visió amb la finalitat comuna de trobar una solució compartida i enriquidora. I com que, moltes vegades no és possible arribar a una solució, aquesta educació ha de fer-nos capaços de conviure respectant l'altre.

En aquest procés, que és de coneixement i intercanvi, l'aprenentatge de la llengua d'acollida possibilita i afavoreix la interacció alumne-alumne, alumne-adult, i, en la mesura que va millorant la competència lingüística de l'alumne, va augmentant, també, la seva competència social i viceversa.

Cal tenir en compte, també, el paper de la societat ja que, és sabut, que l'educació no és pas, únicament, tasca de l'escola. La societat, més o menys explícitament, va formant opinions generadores d'actituds a favor o en contra de les diferències i, aquestes actituds, probablement tindran, en un futur proper, conseqüències negatives (marginació, exclusió cultural, racisme) o podrien tenir conseqüències positives (integració i participació de la societat). És un plantejament que cal fer-lo a nivell social si es pretén que la pluriculturalitat sigui considerada com un valor enriquidor. Només d'a-

Una educació en la diversitat no defuig el conflicte que creen les diferències, sinó que l'aprofita i fa de la seva resolució un procés educatiu, on tothom, des de la pròpia identitat, aporta la seva visió amb la finalitat comuna de trobar una solució compartida i enriquidora.

questa manera podrem aspirar a una veritable igualtat d'oportunitats per als nostres infants.

La nostra escola, doncs, considera l'educació com una lluita contra l'alienació i a favor del creixement personal. Per això es fa necessari la formació de valors des de les primeres edats: cal que els infants visquin les diferències com a

cosa habitual i que s'adonin, molt aviat, que les persones tenim moltes més "igualtats" que "diferències". D'altra banda, com ja hem dit anteriorment, es fa necessari no evitar el conflicte generat per les diferències, ja que aquest forma part de la vida i és a partir d'aquests conflictes que podrem fer intervencions significatives que ens permetran educar en i des de la diferència.

Es fa imprescindible, però, un compromís social de "l'educador". Compromís que no només es mostri en bonics discursos teòrics, sinó que formi part de la pràctica quotidiana. Això vol dir, d'una banda, saber escoltar i saber abandonar actituds etnocèntriques, arrogants i prepotents que tots, una vegada o altra, tenim i, de l'altra, disposar de propostes, científicament fonamentades, que possibilitin la seva tasca diària.

La resposta de l'escola a la situació canviant.

La diversitat i mobilitat de l'alumnat de la nostra escola, ha fet que ens hàgim plantejat diverses actuacions que han anat variant per tal d'adequar-se a la situació canviant en què ens trobem immersos. Aquestes actuacions que són d'àmbit pedagògic i d'àmbit social -no tant en el sentit d'intentar educar la societat, com en el de modificar una mica la vida quotidiana dels nostres alumnes- tenen com a objectiu que l'educació depassi les parets de l'escola i, alhora, afavorir i possibilitar les relacions amb els pares, intentant superar barreres culturals i lingüístiques.

Actuacions en l'àmbit pedagògic

Pel que fa a l'àmbit pedagògic farem referència a la formació dels mestres, a l'ajustament de metodologies i a l'organització i agrupació de l'alumnat.

Cal tenir en compte que quan es tracta d'incorpo-

rar, al Centre, alumnes provinents d'altres cultures es fa necessari qüestionar-se altres aspectes a més dels estrictament lingüístics:

- ha calgut que l'equip pedagògic es sensibilitzés i es formés per tal de possibilitar la comprensió de l'altre i afavorir la interacció com a eina educativa i, així, fer possible educar en la interculturalitat.
- ha estat indispensable preguntar-se quin lloc ocupa l'escola en la jerarquia de valors de la cultura d'origen de l'alumne/a, i quines pautes culturals poden regir el seu comportament dins la institució escolar.
- ha estat necessari replantejar-se les bases teòriques que sustentaven la nostra tasca educativa: no podem obcecar-nos en el manteniment de les nostres idees pedagògiques tradicionals, no podem continuar utilitzant les mateixes estratègies que han donat bons resultats amb els infants d'ahir perquè els que ens arriben avui no utilitzen les mateixes eines per a decodificar els nostres missatges i, per tant, no en fan la interpretació que nosaltres n'esperem i, per tant, no progressen com havíem previst.

Així, doncs, la sensibilització i formació dels mestres ha estat prioritària. El Claustre de professors ha anat sentint la necessitat de conèixer la cultura i els costums dels nous alumnes que han arribat a l'escola, ja que moltes vegades el desconeixement cultural mutu ha fet que alguns comportaments es malinterpretessin. Aquesta formació ha estat, i continua essent, força exhaustiva: assistència a cursos, formació en el propi Centre, formació universitària a través d'un postgrau sobre interculturalitat, participació en seminaris, jornades i taules rodones, i, també, en dos projectes Europeus sobre interculturalitat: "Comenius acció 1" i "Comenius acció 2".

Respecte als ajustaments metodològics i organitzatius cal tenir en compte que la incorporació continuada de nou alumnat ha convertit en "normal" (o habitual) una situació de canvi continuat, cosa que ens ha portat a elaborar un Pla d'acollida i a utilitzar estratègies organitzatives a nivell

...als alumnes que no tenen adquirits els hàbits de treball i a casa no troben suport ni espai adequat, s'els ofereix un espai en horari extraescolar, amb un mestre que els aclareix els dubtes que puguin tenir i informa del procés al mestre tutor...

d'aula i d'escola que ens permetin el màxim de flexibilització.

A l'Educació primària, s'organitza l'alumnat en diferents agrupaments, tots ells heterogenis: agrupaments de llengua, agrupaments de càlcul, tallers i racons.

Per exemple, per tal de motivar els alumnes envers l'aprenentatge de la

llengua, cal que se sentin motivats i per això és necessari que trobin sentit al que fan. Ja que estem en una societat on la comunicació es fonaamenta, sobretot, en la imatge, ens va semblar que treballar a partir de la imatge seria la millor eina per aconseguir el nostre objectiu. Per això, cadascun dels grups de llengua de Cicle Superior treballa a partir d'una proposta que combina el treball de llengua i el d'imatge. Això comporta una fusió entre l'agrupament de llengua i el taller d'àudiovisuals que fa possible que la llengua es treballi de manera contextualitzada i que els alumnes vegin que les seves produccions van dirigides a algú: l'acte de comunicació, només té sentit per a l'emissor si existeix un receptor per al seu missatge. Pel que fa als alumnes d'incorporació tardana, que reben un suport lingüístic, es prioritza, en el seu horari, la participació en activitats potenciadores de la vida de grup (assemblees, tallers, etc.). Més tard, quan comencen a tenir competència comunicativa i s'incorporen a la majoria d'activitats del seu grup, es treballa amb ells fent anticipació lectora i conceptual, cosa que els dóna més seguretat, es mostren més actius i se senten motivats per a participar en les activitats de l'aula. També, i se'ls adapten els materials de manera que puguin seguir, al seu nivell, les activitats del grup.

Donat que molts dels nostres alumnes no tenen adquirits els hàbits de treball i que a casa no troben el suport o no disposen dels espais adequats, s'ha creat un espai en horari extraescolar que els ofereix la possibilitat de fer alguns deures a l'escola, amb un mestre que els monitoritza: aclareix els dubtes que puguin tenir i informa del procés que van fent els alumnes al mestre tutor corresponent. L'objectiu final és que adquireixin autonomia de treball i es responsabilitzin del seu propi procés educatiu. En un principi els alumnes es

queden a proposta del tutor i se'ls explica la finalitat que es persegueix, enfocant-ho sempre de manera positiva, és a dir, fent-los adonar que el que se'ls ofereix és una ajuda i no un càstig per no haver fet els deures. Un cop han adquirit l'hàbit de treballar autònomament i presentar les tasques dintre dels terminis previstos, els alumnes poden optar per continuar quedant-se a treballar a l'escola o fer-ho a casa.

A Educació Infantil, que és on actualment es dona la concentració més gran d'alumnes magribins (l'aula de P-5 està formada per 15 alumnes que són magribins i les altres dues aules també en tenen un alt índex), s'ha propiciat una organització de grups que permeti i afavoreixi la interacció entre els alumnes de tota l'etapa.

Aquesta organització pretén:

- respectar l'adaptació dels nous infants de 3 anys, els quals necessiten un espai propi i una mestra que els serveixi de punt de referència
- afavorir que els infants convisin amb companys no magribins, respectant al mateix temps els nivells d'aprenentatge de tots.
- propiciar situacions comunicatives contextualitzades i diverses, ja que els models comunicatius que el nen ha de conèixer i aprendre a utilitzar, són variats i complexos: sovint, aprèn més de la seva interacció amb iguals que amb adults i, per tant, cal que tingui, també, l'oportunitat d'introduir-se en noves realitats a través de companys que utilitzin la llengua catalana.

Per tots aquests motius s'han dividit els alumnes d'Educació Infantil en tres grups heterogenis on hi ha, en igual proporció, alumnes de 3, 4 i 5 anys. En aquests agrupaments que es duen a terme cada dia al matí (de 10 a 12) i dues tardes a la setmana, es fan les següents activitats: esmorzar, música, psicomotricitat i matemàtiques. També es barregen aquests alumnes per a fer dues sessions de racons (majoritàriament de joc simbòlic) i una sessió de tallers.

Per tal de respectar el ritme d'adaptació dels més petits, els agrupaments s'inicien a mitjans del mes d'octubre, els racons el mes de gener i els tallers a mitjans de febrer. D'aquesta manera la incorporació a noves activitats és paulatina i permet que tots els infants d'educació infantil s'hi incorporin sense traumes, ja que tots els alumnes coneixen els espais que utilitzen i totes les persones adultes que hi intervenen.

Aquesta organització requereix més recursos humans dels habituals ja que l'organització és complexa i es tracta de garantir una atenció de qualitat a cadascun dels alumnes.

A nivell de tota l'escola s'ofereix la biblioteca, diàriament i en horari extraescolar, com a espai de lectura. Aquesta activitat està monitoritzada per dos exalumnes un dels quals és magribí. Els dijous, per tal d'estimular l'assistència a la biblioteca, el gust per la lectura, el desenvolupament de la imaginació i el coneixement de contes de cultures diverses, es fa "L'hora del conte".

Actuacions en l'àmbit social.

L'àmbit social i familiar té una influència indiscutible en la formació dels infants, no només a nivell de valors, sinó, també, a nivell d'actituds i motivacions. Així doncs, l'obertura cap a l'entorn ha estat sempre una premissa del centre, que també s'ha hagut d'adequar als canvis de situació.

És per aquest motiu que s'ha considerat que l'escola és patrimoni de tots i per això s'ha anat convertint en un dels centres culturals del poble, que acull activitats fora de l'horari lectiu.

Les relacions amb els pares, però, han estat un xic dificultoses degut, d'una banda, als horaris de treball i al poc hàbit d'entrevistar-se amb els mestres i, de l'altra, al costum de les mares magribines de no sortir de casa. Encara podem afegir-hi la dificultat de l'idioma ja que els pares parlen un castellà molt precari i les mares només parlen berber tamezigh.

El curs passat, l'escola va dissenyar un Pla d'educació integral que en aquests moments s'ha convertit en un "Pla estratègic" aprovat pel Dep. d'Ensenyament. Aquest pla va sorgir a partir de comprovar que, malgrat les múltiples estratègies que desplegava el centre (agrupaments flexibles de llengua i càlcul, tallers, racons a EI, CI i CM, etc) molts dels nostres alumnes presentaven dificultats d'aprenentatge que s'agreujaven en abandonar l'escola per passar a fer l'educació secundària. Simultàniament una investigació, feta amb famílies del Centre, va aportar algunes informacions respecte a actituds i expectatives familiars que es desconeixien.

Les dues coses, doncs, ens van fer conscients d'un fet que ja sabíem: que el context extraescolar és un àmbit educatiu i que aquest context, té una influència cada vegada més gran, a mesura que l'infant va creixent.

Aquest fet, juntament amb el descontent que mostren els mestres en veure el poc resultat que s'obtenia malgrat el desplegament d'esforços esmerçats, va fer que el claustre de l'escola dissenyés aquest pla d'educació integral, alguns dels punts claus del qual són els següents:

- a) Oferir un ambient educatiu per a tots els infants i els nois i noies del poble (potenciació

de la Llar d'Infants, organització d'un esplai, d'una ludoteca i d'uns tallers d'estiu).

b) Organitzar l'educació dels adults, organitzant grups de reflexió sobre temes educatius i impulsant els grups d'alfabetització.

c) Organitzar suports per als nois i noies que cursen secundària de manera que en finalitzar l'escola no se sentin abandonats a la seva sort, intentant establir unes tutoritzacions extraescolars que permetin fer un seguiment d'aquests alumnes.

d) Organitzar formació per als mestres adreçada, sobretot, a l'ensenyament d'estratègies de competència social i d'habilitats comunicatives.

e) Intentar coordinar tots els estaments que, des d'un àmbit o altre, tenen algun tipus d'intervenció en les institucions educatives.

Mentre dissenyàvem el Pla, cada vegada érem més conscients que estàvem fent una tasca que no era únicament pedagògica, sinó que afectava a tot el municipi i que, per tant, necessitàvem la implicació total de l'Ajuntament.

L'Ajuntament es va mostrar molt interessat en el tema i el Dep. d'Ensenyament va aprovar el Pla estratègic. En aquests moments, doncs, s'està treballant en aquesta línia:

- L'ajuntament ha reiniciat els tallers de comunicació per tal de fer alfabetització.

- S'han engegat dos grups de formació familiar: l'un, conduït per les AASS municipal i de l'EAP, que està adreçat a uns pares concrets i, per aquest motiu, és un grup tancat i reduït i l'altre, adreçat bàsicament a mares, conduït per la Dtra Rosa Sellarés i finançat per la fundació Jaume Bofill.

- L'Ajuntament ha organitzat, conjuntament amb la Diputació de Barcelona, "L'Espai de la petita infància", a la Llar d'infants, amb l'objectiu d'incorporar a la Llar d'infants alumnes d'altres cultures.

- S'ha reorganitzat

l'esplai i s'està elaborant un projecte de tallers d'estiu, ambdues activitats finançades per la fundació J. Bofill.

- S'ha engegat la formació de mestres en el propi Centre, organitzat dins del marc del Pla integral i que corre a càrrec del Dep d'Ensenyament de la Generalitat.

Conclusions

Amb aquesta explicació hem donat una mirada superficial de la realitat de "La Monjoia", fer una descripció exhaustiva seria tema de més d'un article. No hem parlat, per exemple, de les qüestions emocionals, de les relacions afectives entre alumnes i entre aquests i els mestres, de la resolució dels problemes concrets, etc. No volem, de cap manera, que sembli que hem trobat la solució; tenim moments de dubtes i defalliment en què ens sembla que els nostres plantejaments no funcionen, però el debat que en sorgeix i el compromís adquirit durant les discussions són el que enriqueix la nostra pràctica diària i ens fa tenir ben present el nostre repte: es tracta de fer, prenent les paraules de Miquel Siguan, dels nostres alumnes d'avui ciutadans autònoms, solidaris i responsables de demà.

Extret de les consideracions elaborades per Agustí Nicolau Coll (Centre per a la Innovació/EcoConcern) en base a la lectura de l'Informe de Girona. Cinquanta propostes sobre immigració, Centre Unesco de Catalunya 1992

EL VIATGE DEL SEUS SOMNIS AL SEU ABAST AMB

NORD

SERRA

NOUS CAMINS PER VIATJAR

C/ 31 de Desembre, 12 - 07004 PALMA

tel.- 20 46 00 - fax.- 20 44 50

PERQUÈ ELS OFERIM
ELS MILLORS VIATGES
ALS MILLORS PREUS!

AMB LA QUALITAT DE

